

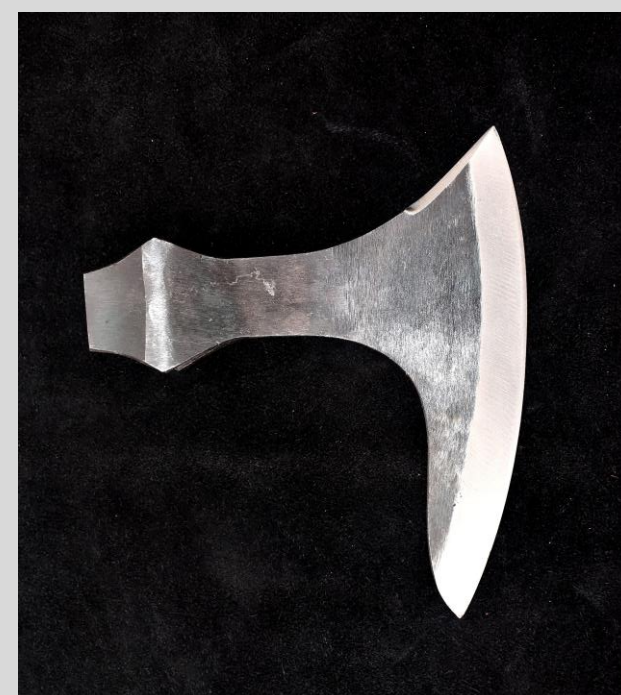
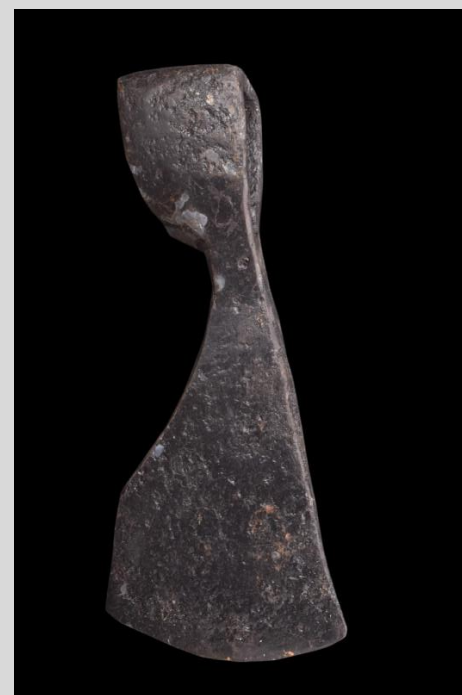
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

ΥΕ 268 Ιστορία και Πολιτισμός στην

Εκπαίδευση

3^η Ενότητα

ΥΛΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Χειμερινό εξάμηνο 2024 - 2025

Αντικείμενα και άνθρωποι

Υλικός πολιτισμός: οργανικό τμήμα των πολιτισμών στο παρελθόν και το παρόν

Τα στοιχεία του υλικού πολιτισμού, **τα αντικείμενα** χαρακτηρίζονταν(αι) ως:

- **άψυχα**
- **φθαρτά**
- **παροδικά**
- **προϊόντα της ανθρώπινης σκέψης**
- **στοιχεία πολιτισμού**
- **καλλιτεχνικά δημιουργήματα**
- **μέσα προσαρμογής στο περιβάλλον**
- **φορείς μηνυμάτων κοινωνικών σχέσεων, εμπειριών, ιδεών**
- **κατάλοιπα του παρελθόντος**

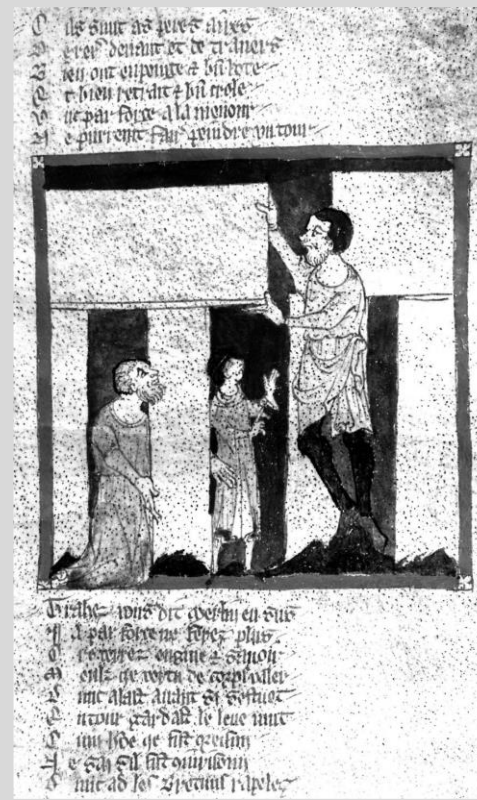
Αντικείμενα και άνθρωποι

Τα αντικείμενα ως **κατάλοιπα του παρελθόντος**: η πρόσληψή τους ως τέτοια είναι **ιστορικά προσδιορισμένη**/τα αντικείμενα δεν ήταν πάντα στο επίκεντρο της προσοχής ως **πηγή προσέγγισης του παρελθόντος**.

Για το μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας, το ενδιαφέρον για το παρελθόν ικανοποιούνταν μέσα από **προφορικές αφηγήσεις και (καταγωγικούς) μύθους**.

Ωστόσο, οι ανθρώπινες κοινωνίες **δεν αγνοούν αντικείμενα από το παρελθόν**.

- Στη **Μεσαιωνική Ευρώπη** τα προϊστορικά **λίθινα εργαλεία** θεωρούνται προϊόντα **των κεραυνών** (αστροπελέκια!) ή έργα **ξωτικών** και τα προϊστορικά **μνημεία (Stonehenge)** έργα **γιγάντων** ή του **μάγου Merlin!**
- Σε οικισμούς **γηγενών της Αμερικής του 15^{ου}-16^{ου} αι.** βρίσκονται **παλαιότερα εργαλεία και αντικείμενα**, που θεωρούνταν αντικείμενα που έχασαν **τα πνεύματα των προγόνων** στο δάσος, σύμφωνα με τις αφηγήσεις των γηγενών σε μεταγενέστερους εθνογράφους.

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: Αρχαιότητα

- Στην *Αρχαία Αίγυπτο και Μεσοποταμία*, αντικείμενα και αρχαία κτίσματα δε θεωρούνται μόνο *κειμήλια* παλαιότερων *ηγεμόνων* και *περιόδων μεγαλείου*, αλλά και ως *πηγή πληροφοριών* για το παρελθόν.
- Σε αρχαία ελληνικά *ιερά και ναούς* φυλάσσονταν ως προσφορές αντικείμενα και κειμήλια που θεωρούνταν πως ανήκαν σε σημαντικούς *ανθρώπους του παρελθόντος* /πολλά από αυτά προέρχονταν *από τάφους* που αποδίδονταν σε «ιστορικά» πρόσωπα (τοπικούς ήρωες, βασιλείς)
- Θουκυδίδης, *καθαρός της Δήλου (426/5 π.Χ.)*: οι Αθηναίοι, μετά από σχετικό χρησμό, σκάβουν τους *παλιούς τάφους* που υπήρχαν στο νησί, ξεθάβουν *οστά, όπλα και κτερίσματα* και τα μεταφέρουν αλλού/παρατηρήσεις του Θουκυδίδη ότι τα αντικείμενα και τα όπλα μοιάζουν με αυτά που χρησιμοποιούσαν οι *αρχαίοι Κάρες*

«Ανασκαφή» - σύνδεση υλικού πολιτισμού με το παρελθόν

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: Αρχαιότητα

- Ο όρος **«αρχαιολογία»** χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τον **4^ο αι. π.Χ.**: η μελέτη του απώτερου παρελθόντος, με την αξιοποίηση **μύθων, θρύλων, προφορικών παραδόσεων, αλλά και υλικών καταλοίπων**
- Ο περιηγητής-γεωγράφος **Παυσανίας (2^{ος} αι. μ.Χ.)**: ταξίδια σε όλη σχεδόν την Ανατολική Μεσόγειο
 - στο έργο του **Ελλάδος Περιήγησις** καταγράφει με λεπτομέρεια δημόσια κτίρια, μνημεία, έθιμα, μύθους, αλλά και **έργα τέχνης, κειμήλια**, π.χ. η χάλκινη λόγχη του Αχιλλέα στο ναό της Αθηνάς στη Φασηλίδα της Μ. Ασίας
 - **σύνδεση** των υλικών καταλοίπων του παρελθόντος με **λαούς, προγόνους, «ιστορικά πρόσωπα»**
- Στη **ρωμαϊκή περίοδο** ενδιαφέρον από πλούσιους, μορφωμένους **αριστοκράτες** για τον υλικό πολιτισμό της **ελληνικής κλασικής και ελληνιστικής περιόδου**/αποκλειστικό ενδιαφέρον για **έργα τέχνης**, μεταφορά τους στα μεγάλα ρωμαϊκά αστικά κέντρα και **δημιουργία αντιγράφων**

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: Μεσαίωνας

- Τα υλικά κατάλοιπα της ελληνορωμαϊκής αρχαιότητας είναι **ορατά**/σε κάποιες πόλεις της ιταλικής χερσονήσου τα παλαιά κτίρια προστατεύονταν ως **αντικείμενα δημόσιας υπερηφάνειας των πολιτών**
- Ωστόσο, συνήθης πρακτική υπήρξε η **καταστροφή μνημείων και αντικειμένων** του παρελθόντος:
 - καταστροφή **«ειδωλολατρικών»** αντικειμένων και συμβόλων
 - **«ανακύκλωση»** πολύτιμων υλικών (μάρμαρο, μέταλλα νομισμάτων)
- Το ενδιαφέρον για τον υλικό πολιτισμό του παρελθόντος περιορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στην **«ανακάλυψη» και συντήρηση ιερών κειμηλίων**/σύνδεση οστών και αντικείμενων με **μάρτυρες και αγίους**
- **«Περίεργα» και «πρωτόγονα»** αντικείμενα (π.χ. παλαιολιθικά εργαλεία) θεωρούνται ως απόδειξη του **εκφυλισμού** και της **απομάκρυνσης** των ανθρώπων του παρελθόντος από **το θειικό σχέδιο**

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: Αναγέννηση

- Από τα **τέλη του 15^{ου} αι.** το ενδιαφέρον για το παρελθόν και τα κατάλοιπά του αρχίζει να γίνεται **έντονο και πιο συστηματικό**:
 - Καθολικοί Πάπες και μέλη του ανώτερου κλήρου **συλλέγουν και εκθέτουν αρχαία έργα τέχνης**
 - Χρηματοδότηση ερευνών για ανεύρεση αντικειμένων **κάτω από το σύγχρονο έδαφος: όχι ακόμα συστηματικές ανασκαφές**, αλλά περιστασιακό σκάψιμο σε μέρη όπου πιθανόν να υπήρχαν αντικείμενα **ιστορικής, αισθητικής ή και εμπορικής αξίας**
 - Ο όρος **antiquarian** ήδη από τον 15^ο αι./τον επόμενο αιώνα χαρακτηρίζει **αξιωματούχους ή και ερασιτέχνες** που ασχολούνται με τη μελέτη **αντικειμένων του παρελθόντος**
- **15^{ος}-16^{ος} αι.:** ταξίδια θαλασσοπόρων, ανακάλυψη Αμερικής, αποικιοκρατία, ιμπεριαλισμός/**νέοι λαοί**, με διαφορετικούς υλικούς πολιτισμούς/έντονη τάση για **συλλογή, ταξινόμηση και μελέτη αξιοπερίεργων αντικειμένων**

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: από την Αναγέννηση στο Διαφωτισμό

- 16^{ος}-17^{ος} αι.: «αίθουσες θαυμάτων» (*cabinets de curiosites*), όπου εκτίθενται παράξενα ή/και «εξωτικά» αντικείμενα σε σαλόνια ή σε προσωπικές βιβλιοθήκες αριστοκρατών της Ευρώπης/ο υλικός πολιτισμός «των άλλων» ως μέσο εγκυκλοπαιδικής γνώσης, αλλά και έκθεση μικρογραφίας του «εξωτικού» κόσμου.
- Σταδιακή αναγνώριση της σημασίας των αντικειμένων **τον 17^ο αι.**
 - **Bernard de Montfaucon:** μοναχός, συνέθεσε 15τομο έργο με τίτλο *L'antiquité expliquée et représentée en figures (1719–1724)*, στο οποίο περιλαμβάνονται απεικονίσεις αρχαίων αντικειμένων, **ταξινομημένα** ανά περιοχές και συνοδευμένα με επεξηγηματικά κείμενα
 - **Philippe de Tourbières, comte de Caylus:** στο έργο του *Recueil d'antiquités égyptiennes, étrusques, grecques, romaines, et gauloises (1752–1767)* εισηγείται πρωτοποριακές απόψεις για τα αντικείμενα
 - ✓ **συγκριτική εξέταση** υλικού πολιτισμού
 - ✓ **διαφορές** ανάμεσα **στους πολιτισμούς**, μέσα από την **ταξινόμηση** των αντικειμένων και τη μελέτη του **τρόπου κατασκευής** τους

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: από την Αναγέννηση στο Διαφωτισμό

➤ **Johann Winckelmann (1717–1768):** ο «πατέρας» της Κλασικής Αρχαιολογίας / οι «βάσεις» στο έργο του *Geschichte der Kunst des Altertums (1764)*

- Αφετηρία της σκέψης του: τα έργα τέχνης της **Κλασικής Ελλάδας** είναι τα **υψηλότερα δημιουργήματα** που έχει δει ο κόσμος
- Λύση στο θέμα της **χρονολόγησης** των έργων τέχνης που **δεν φέρουν επιγραφές** ή δεν προέρχονται από συγκεκριμένα που να κάνουν δυνατή τη χρονολόγησή τους: **σύγκριση του στυλ, της διακόσμησής** τους με τα έργα τέχνης της **κλασικής περιόδου**
- Μελέτη των χαρακτηριστικών των γλυπτών διαφόρων περιόδων: διάκριση **τεσσάρων διαδοχικών στυλ (πρωτόγονο, υψηλό, εκλεπτυσμένο και μιμητικό ή εκφυλισμένο)**
- **Περιοδοποίηση** της αρχαίας ελληνικής τέχνης
- Συζήτηση των **παραγόντων** (κλιματικών, κοινωνικών, τεχνολογικών) που **επηρεάζουν την εξέλιξη** της αρχαίας τέχνης

Johann Winckelmanns,
Präsidentens der Alterthümer zu Neap, und Secretars der Vaticanischen Bibliothek,
Mitglieds der Königl. Englischen Societät der Alterthümer zu London, der Kaiseracademie
von St. Luca zu Rom, und der Helveticischen zu Cortona,

Geschichte der Kunst des Alterthums.

Zweyter Theil.

Mit Königl. Preussisch. und Churfürstl. Sächs. allergnädigstem Privilegio.

Dresden, 1764.

In der Waltherischen Hof-Buchhandlung.

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: από την Αναγέννηση στο Διαφωτισμό

- **18^{ος} αι:** οι πρώτες μεγάλες **ανασκαφές** στην **Πομπηία** και το **Herculaneum** (1748)/εξαιρετική διατήρηση κτιρίων και έργων τέχνης λόγω της στάχτης από την έκρηξη του Βεζουβίου (79 μ.Χ.)
 - Στόχος η **ανακάλυψη αγαλμάτων** και άλλων έργων τέχνης για το βασιλιά της Νάπολης
 - **Τεκμηρίωση** των ανασκαμμένων κτιρίων, ακόμα και με **αξονομετρικά σχέδια**
- Ο υλικός πολιτισμός ως **αντικείμενο έκθεσης**: Νέα μορφή μουσείων, επηρεασμένη από τις ιδέες του **Διαφωτισμού**
 - Από τις **ιδιωτικές συλλογές** της αριστοκρατίας, στα **ανοιχτά, δημόσια μουσεία**
 - **Αυθεντικά** και **πρωτότυπα** αντικείμενα, με τεκμηριωμένη προέλευση
 - **Συστηματικότερη** και **«επιστημονική»** οργάνωση συλλογών, **ταξινόμηση** και **υπομνηματισμός** των αντικειμένων
 - Ο υλικός πολιτισμός ως μέσο **εκπαίδευσης** και **κοινωνικής βελτίωσης**
 - Τα μουσεία ως εκπαιδευτικά, πολιτιστικά **ιδρύματα**
 - **Βρετανικό Μουσείο (1753), Μουσείο Λούβρου (1793)**

EXCAVATIONS IN ANOTHER PART OF THE NINTH REGION.

THE EIGHTEENTH CENTENARY OF THE DESTRUCTION OF POMPEII.—ENGRAVED FROM PHOTOGRAPHS.

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: ο 19^{ος} αι. και η θεμελίωση της Αρχαιολογίας
Αρχές 19^{ου} αι: δύο μεγάλες τάσεις στη μελέτη του υλικού πολιτισμού των πρώιμων κοινωνιών

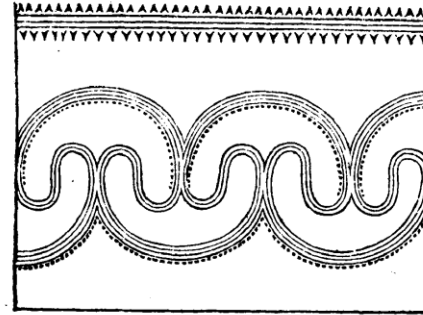
➤ **Σκανδιναβική Αρχαιολογία:** έμφαση στην ταξινόμηση και χρονολόγηση των υλικών καταλοίπων του παρελθόντος

Christian Jürgensen Thomsen (1788–1865): αναζήτηση τρόπου **χρονολόγησης** του υλικού πολιτισμού **χωρίς τη χρήση γραπτών πηγών**

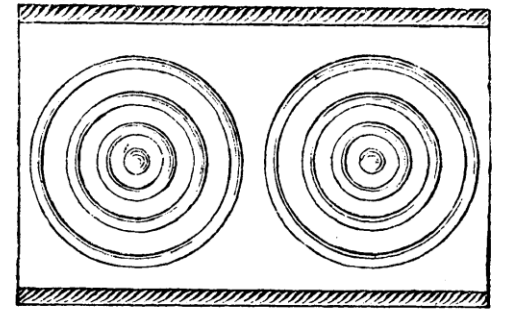
- Ανάγκη για αποτελεσματική και κατανοητή **ταξινόμηση των αντικειμένων** των μουσειακών συλλογών
- Υιοθέτηση του **«Συστήματος των 3 Εποχών»:** ο Ρωμαίος φιλόσοφος **Lucretius (1^{ος} αι. π.Χ.)** διέκρινε **3 στάδια – εποχές** στην ανάπτυξη του ανθρώπινου πολιτισμού: **Εποχή του Λίθου, του Χαλκού και του Σιδήρου**
- Εφαρμογή ενός σύνθετου **συστήματος ταξινόμησης:** τα αντικείμενα ταξινομούνται ανά **κατηγορία, τύπο, υλικό κατασκευής, διακόσμηση**
- **Σχετική χρονολόγηση:** επιλογή αντικειμένων από «κλειστά» σύνολα (π.χ. τάφους) και **χρονολογική τους ταξινόμηση** με συγκριτικά κριτήρια

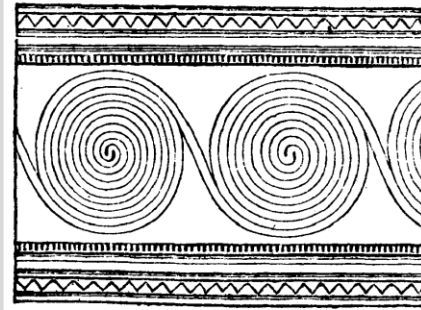
Bølgezirater:

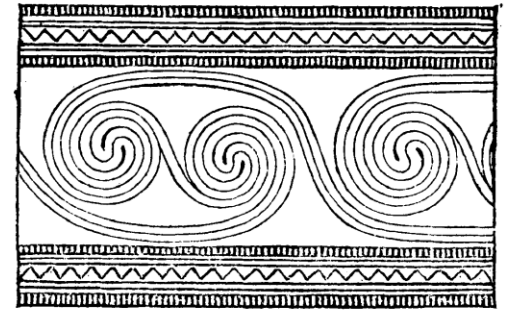
Ringzirater:

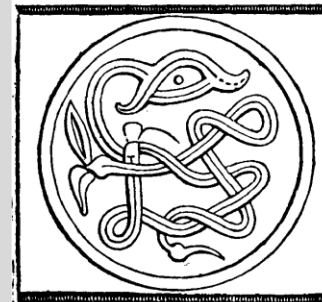
Spiralzirater:

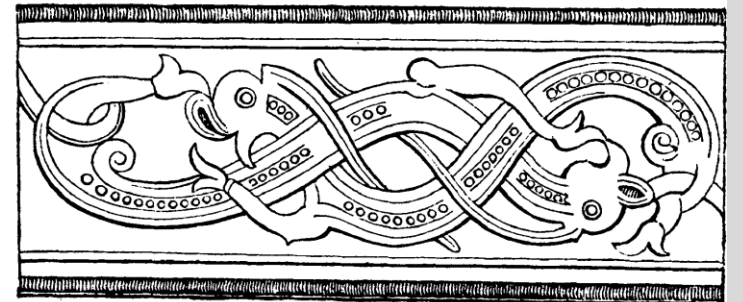
Dobbeltspiralzirater:

Slangezirater:

Dragezirater:

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: ο 19^{ος} αι. και η θεμελίωση της Αρχαιολογίας

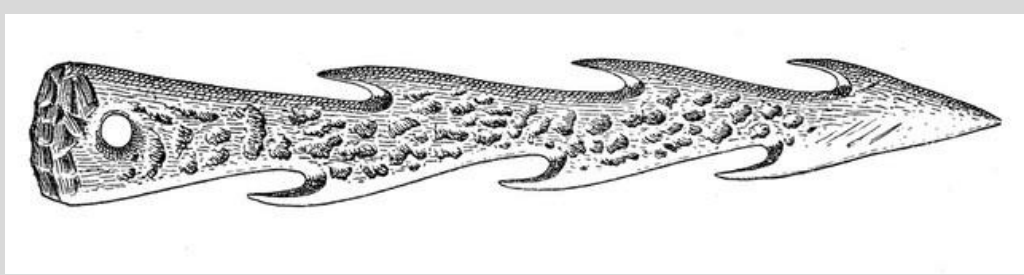
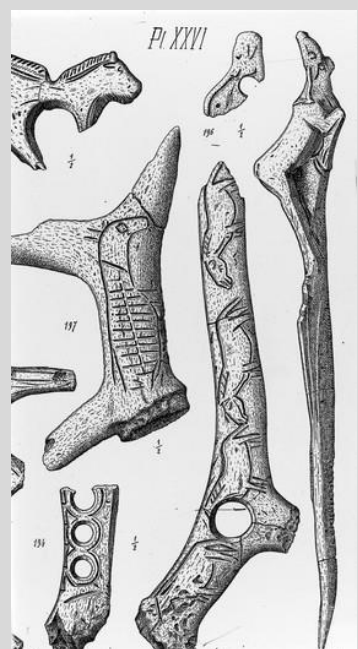
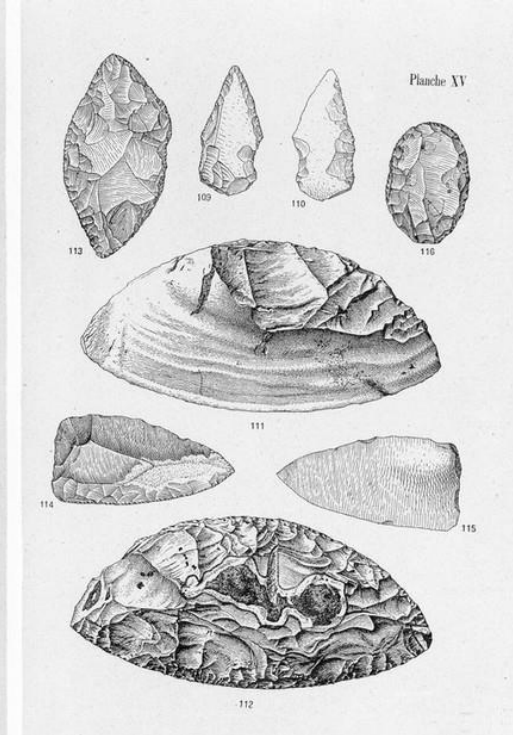
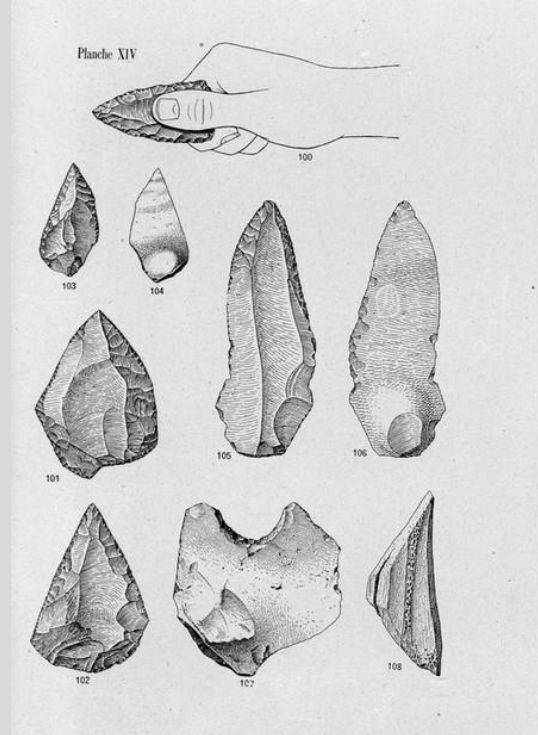
➤ **Αγγλο-γαλλική Αρχαιολογία:** οι **απαρχές της Ανθρωπότητας** τα πρωιμότερα κατάλοιπα του ανθρώπινου παρελθόντος (**Παλαιολιθική Εποχή**)

Συνδρομή από **διαφορετικά** και **υπό διαμόρφωση επιστημονικά πεδία**

- **Boucher de Perthes (1788–1868):** ανακάλυψη πρώιμων εργαλείων στα ίδια στρώματα που περιείχαν οστά εξαφανισμένων ζώων
- **Charles Lyell (1797–1875):** στο βιβλίο του **Principles of Geology (1830)** τεκμηριώνει ότι **το γεωλογικό παρελθόν είναι μακρύ και αδιάκοπο**, με κάποια διακριτά γεωλογικά επεισόδια
- **Gabriel de Mortillet (1821–1898):** οι διαφορετικοί **τύποι λίθινων εργαλείων της Παλαιολιθικής Εποχής**, σε συνδυασμό με τη θέση τους στη **στρωματογραφία**, χρησιμοποιούνται ως **κριτήριο περιοδολόγησης**

Η **συγκριτική εξέταση** των στοιχείων οδήγησε στην έντονη **αμφισβήτηση** της κατά λέξη ερμηνείας **της βιβλικής αφήγησης περί κατακλυσμού και παλαιότητας του κόσμου και της Ανθρωπότητας (5198 π.Χ.)**

TEMPS		AGES	PÉRIODES	ÉPOQUES		
Quaternaires actuels.	Historiques.	du Fer.	Méovingienne.	Wabeniennne. <i>(Waben, Pas-de-Calais.)</i>		
			Romaine.	Champdolienne. <i>(Champdolent, Seine-et-Oise.)</i>		
				Lugdunienne. <i>(Lyon, Rhône.)</i>		
				Beuvraysienne. <i>(Mont-Beuvray, Nièvre.)</i>		
				Galatienne. <i>(Département de la Marne.)</i>		
	Protohistoriques.	du Bronze.		Hallstattiennne. <i>(Hallstall, haute Autriche.)</i>		
				Larnaudiennne. <i>(Larnaud, Jura.)</i>		
				Morgiennne. <i>(Morges, canton de Vaud, Suisse.)</i>		
				Robenhausiennne. <i>(Robenhausen, Zurich.)</i>		
				Campignyennne. <i>(Campigny, Seine-Inférieure.)</i>		
Quaternaires anciens.	Préhistoriques.	de la Pierre.		Tardenoisienne. <i>(Fère-en-Tardenois, Aisne.)</i>		
				Tourassienne. <i>(La Tourasse, Haute-Garonne.)</i> Ancien Hiatus.		
				Magdaléniennne. <i>(La Madeleine, Dordogne.)</i>		
				Solutréennne. <i>(Solutré, Saône-et-Loire.)</i>		
				Moustériennne. <i>(Le Moustier, Dordogne.)</i>		
			Acheuléennne. <i>(Saint-Acheul, Somme.)</i>			
			Chelléennne. <i>(Chelles, Seine-et-Marne.)</i>			
			Paléolithique.			
		Tertiaires.			Éolithique.	Puycourniennne. <i>(Puy-Courny, Cantal.)</i>
						Thenaysiennne. <i>(Thenay, Loir-et-Cher.)</i>

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: ο 19^{ος} αι. και η θεμελίωση της Αρχαιολογίας

➤ *Charles Darwin (1809-1882)*: το βιβλίο του *On the Origin of Species (1859)* και το *The Descent of Man (1871)* σταθμοί στην επιστημονική σκέψη

- Φυσική επιλογή, βιολογική εξέλιξη
- Εξελικτικισμός

Μεγάλη η επιρροή στην Αρχαιολογία: *πολιτισμικός εξελικτισμός/τα στοιχεία του υλικού και άυλου πολιτισμού εξελίσσονται, οδηγούν σε τεχνολογική ανάπτυξη, συνθετότητα και καθορίζουν την κοινωνική οργάνωση και τα επιμέρους πολιτισμικά συστήματα (ιδεολογίες, θρησκείες κοκ)/καταγωγή και εξέλιξη των φαινομένων/γραμμική πορεία: αγριότητα-βαρβαρότητα-πολιτισμός*

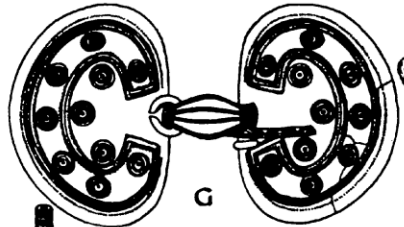

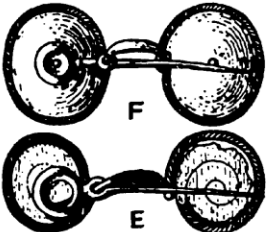

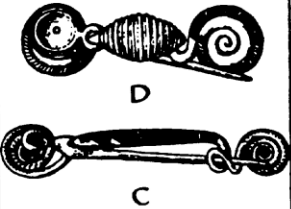
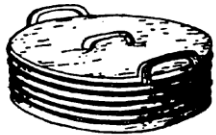

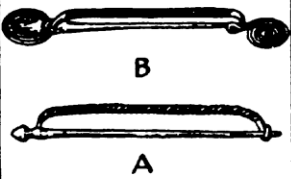

➤ *John Lubbock (1834-1913)*: *εξελικτική θεωρία, με εφαρμογή στον προϊστορικό υλικό πολιτισμό της Ευρώπης (Prehistoric Times, 1865)*

- Πρώιμες κοινωνίες με πολιτισμικά χαρακτηριστικά σε *διαφορετικά επίπεδα εξέλιξης*
- Νομιμοποίηση βρετανικής *αποικιοκρατικής πολιτικής* μέσω της «υπεροχής» έναντι λιγότερο εξελιγμένων λαών/*ρατσιστική* τάση

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: το πρώτο μισό του 20^{ου} αι.

Ήδη από τα τέλη του 19^{ου} αι. αναζητούνται νέες **ερμηνείες** για τις αλλαγές και τις διαφορές στον υλικό πολιτισμό των πρώιμων κοινωνιών

- **Θεωρία της διάδοσης:** οι πολιτισμοί και τα χαρακτηριστικά τους διαμορφώνονται σε «**κοιτίδες**» από όπου **διαδίδονται γεωγραφικά**
- **Θεωρία της μετανάστευσης:** οι αλλαγές προκύπτουν από **μεταναστεύσεις πληθυσμών**
- **Oscar Montelius (1843-1921): συνθετική προσέγγιση** του υλικού πολιτισμού της Ευρώπης
 - **Ταξινόμηση** αντικειμένων με χρονολογικά, τυπολογικά, γεωγραφικά κριτήρια οδηγεί σε αποσαφήνιση της **σχετικής χρονολόγησής τους**
 - Η τεχνολογία και ο υλικός πολιτισμός αναπτύσσονται από τις κοινωνίες ως **μέσα προσαρμογής** στη φύση και βελτίωσης της ζωής
- **Gustav Kossina (1858-1931):** η ακραία **εθνικιστική-ρατσιστική εκδοχή**
 - Ο **υλικός πολιτισμός** των προϊστορικών κοινωνιών ταυτίζεται **με εθνικές ομάδες**, οι οποίες ξεκίνησαν από συγκεκριμένες περιοχές
 - Ο **γερμανικός** προϊστορικός πολιτισμός είναι **αρχαιότερος και ανώτερος** των Σλάβων και άλλων γειτόνων

Axes	Swords	Brooches	Belt boxes
F			D VI
		G	C V
E	D	F E	B IV
C D	C	D C	A III
B	B	B A	
A	A		I

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: το πρώτο μισό του 20^{ου} αι.

- **Vere Gordon Childe (1892-1957):** η έννοια του **αρχαιολογικού πολιτισμού** και η **μαρξιστική οπτική**
 - ***The Dawn of European Civilization (1925):*** ως **αρχαιολογικός πολιτισμός** ορίζεται ένα **σύνολο αντικειμένων συγκεκριμένου τύπου** (αγγεία, διακοσμήσεις, τύποι σπιτιών, ταφικά έθιμα), τα οποία εντοπίζονται **σταθερά σε συνάφεια**
 - Η **αναγνώριση**, η **χρονολογική** και **γεωγραφική τοποθέτηση** των συστατικών χαρακτηριστικών ενός πολιτισμού **δεν αρκούν/αυτά λειτουργούν μόνο αν τεκμηριώνονται από τη **στρωματογραφική ένταξη**, την **ταξινόμηση** και τη **συγχρονική σύγκριση του υλικού****
 - Ο G. Childe θεωρούσε ότι μπορεί τα υλικά κατάλοιπα να **χαρακτηρίζουν** έναν πολιτισμό, αλλά **δεν αρκούν για να τον προσδιορίσουν/η μελέτη τους αφορμή για την ερμηνεία του τρόπου ζωής συγκεκριμένων ομάδων**
 - Ερμηνεία των **υλικών καταλοίπων** του παρελθόντος με όρους **κοινωνικής ιστορίας**
 - Οι αλλαγές στους **τρόπους παραγωγής** και οι **κοινωνικές ιεραχίες**

PERIOD	MIDDLE DANUBE SOUTH	MIDDLE DANUBE NORTH	MORAVIA	SILESIA	BOHEMIA	SAXO-THURINGIA	RHINE BASIN	BAVARIA	SWITZERLAND EAST WEST
I	?	? MICRO-LITHS	DANUBIAN Ia	?	?	? Epipalaeolithic		? EPIPALAEOLITHIC	
	VINČA I	BÜKK		DANUBIAN Ia			?	DANUBIAN Ia	?
2600			DANUBIAN		DANUBIAN Ib	DANUBIAN Ia	DANUBIAN Ib		? Lower Neolithic
II			POLGAR a b c			RÖSSEN		RÖSSEN	
	BUTMIR	VINČA II	LENGYEL	JORDANSMÜHL					
2300									MIDDLE NEOLITHIC
III			la						
			la						
1800			la						
IV			STARY ZÁMEK						
			CORDED WARE						
1600			la						
V			la						
			la						
1300			la						
VI			la						
			la						
900			la						
VII			la						
			la						
	GLASINAC		HORKAU & BYČISKALA &c.		URN-FIELDS (D)	PLATENICE	BYLANY HALLSTATT		HALLSTATT

BB=BELL-BEAKER ZB=ZONED BEAKER W1 etc. = WALTERMENBURG B1 etc. = BERNBURG J=JORDANSMÜHL

TABLE GIVING CORRELATIONS OF THE SEVERAL CULTURES IN TIME AND SPACE

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: το δεύτερο μισό του 20^{ου} αι.

Λειτουργιστική Αρχαιολογία (Functional Archaeology): σταδιακή στροφή στα πολιτισμικά συστήματα

Ιστορικές-πολιτισμικές προσεγγίσεις του παρελθόντος = **εξωτερικοί παράγοντες** που οδηγούν τα πολιτισμικά συστήματα σε αλλαγές/στροφή στη μελέτη των **εσωτερικών διεργασιών** που οδηγούν σε αλλαγές/**λειτουργιστική** προσέγγιση: ο υλικός πολιτισμός προκύπτει από συγκεκριμένες **ανάγκες**

- **Grahame Clark (1907-1995):** το βιβλίο του *Archaeology and Society (1939)* θεωρείται **κομβικό** για την **αρχαιολογική θεωρητική σκέψη**
 - Ο ανθρώπινος **πολιτισμός** είναι ένα **μέσο επιβίωσης** μιας κοινωνίας, που επηρεάζεται κατά πολύ από **περιβαλλοντικούς παράγοντες**
 - Μελέτη των **διατροφικών καταλοίπων** και των στοιχείων του **φυσικού περιβάλλοντος** προκειμένου να τεκμηριωθεί **η κοινωνική ζωή**, αλλά και οι **τρόποι εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων**

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: το δεύτερο μισό του 20^{ου} αι.

Νέα ή Διαδικαστική Αρχαιολογία (New, Post-processual Archaeology): ο νεοθετικισμός στην Αρχαιολογική θεωρητική σκέψη και μεθοδολογία

- **Κριτική** στην παραδοσιακή αρχαιολογία: **περιγραφική, χωρίς ουσιαστική ερμηνευτική προσέγγιση** των πολιτισμικών φαινομένων
- Ο ανθρώπινος **πολιτισμός** είναι ένα **μέσο προσαρμογής** των ανθρώπων στο **φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον**
- Ο πολιτισμός είναι ένα **σύστημα**, αποτελούμενο από **υπο-συστήματα** που αλληλεπιδρούν, ισορροπούν, μεταβάλλονται
- Συστηματική μελέτη του **συνόλου του υλικού πολιτισμού** των πρώιμων κοινωνιών, **όχι μόνο των έργων τέχνης**
- **Διαδικαστική προσέγγιση:** σημαντικό στην αρχαιολογική ερμηνεία του υλικού πολιτισμού είναι όχι **μόνο το πότε και ποιος** δημιούργησε ένα αντικείμενο, αλλά και **γιατί**
- **Αρχαιολογική μέθοδος:** **ουδέτερη και αμερόληπτη**, αγνοώντας τις **ιστορικές και κοινωνικές συνάψεις** μέσα στις οποίες παρήχθησαν τα δεδομένα

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: το δεύτερο μισό του 20^{ου} αι.

- **Lewis Binford (1930-2011):** ο θεμελιωτής της Νέας Αρχαιολογίας
 - Στο άρθρο του *Archaeology as Anthropology (1962)* ισχυρίζεται ότι τα **αντικείμενα** σχετίζονται με την **ανθρώπινη συμπεριφορά**, η οποία με τη σειρά της σχετίζεται με συγκεκριμένα **πολιτισμικά συστήματα**
 - **Νέο-εξελικτική** αντίληψη: η **ανθρώπινη συμπεριφορά** ήταν **ομοιόμορφη** και οι κοινωνίες σε όλο τον κόσμο που βρίσκονταν στο ίδιο επίπεδο εξέλιξης, είχαν πολλά **κοινά χαρακτηριστικά**
 - Ο «**πολιτισμός-σύστημα**» αποτελείται από τρία αλληλένδετα **υποσυστήματα: την τεχνολογία, την κοινωνική οργάνωση και την ιδεολογία**
 - Τα **υλικά κατάλοιπα** των πολιτισμών του παρελθόντος διακρίνονται σε **τρεις γενικές κατηγορίες: *technomic*** (μέσα προσαρμογής στο περιβάλλον), ***socio-technic*** (λειτουργία σε κοινωνικό επίπεδο) και ***ideo-technic*** (ιδεολογικό πεδίο)
 - Η μελέτη των αντικειμένων με την αξιοποίηση **μεθόδων των φυσικών επιστημών** μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα μία **συστηματική και κατανοητή εικόνα πολιτισμών** του παρελθόντος που έχουν χαθεί

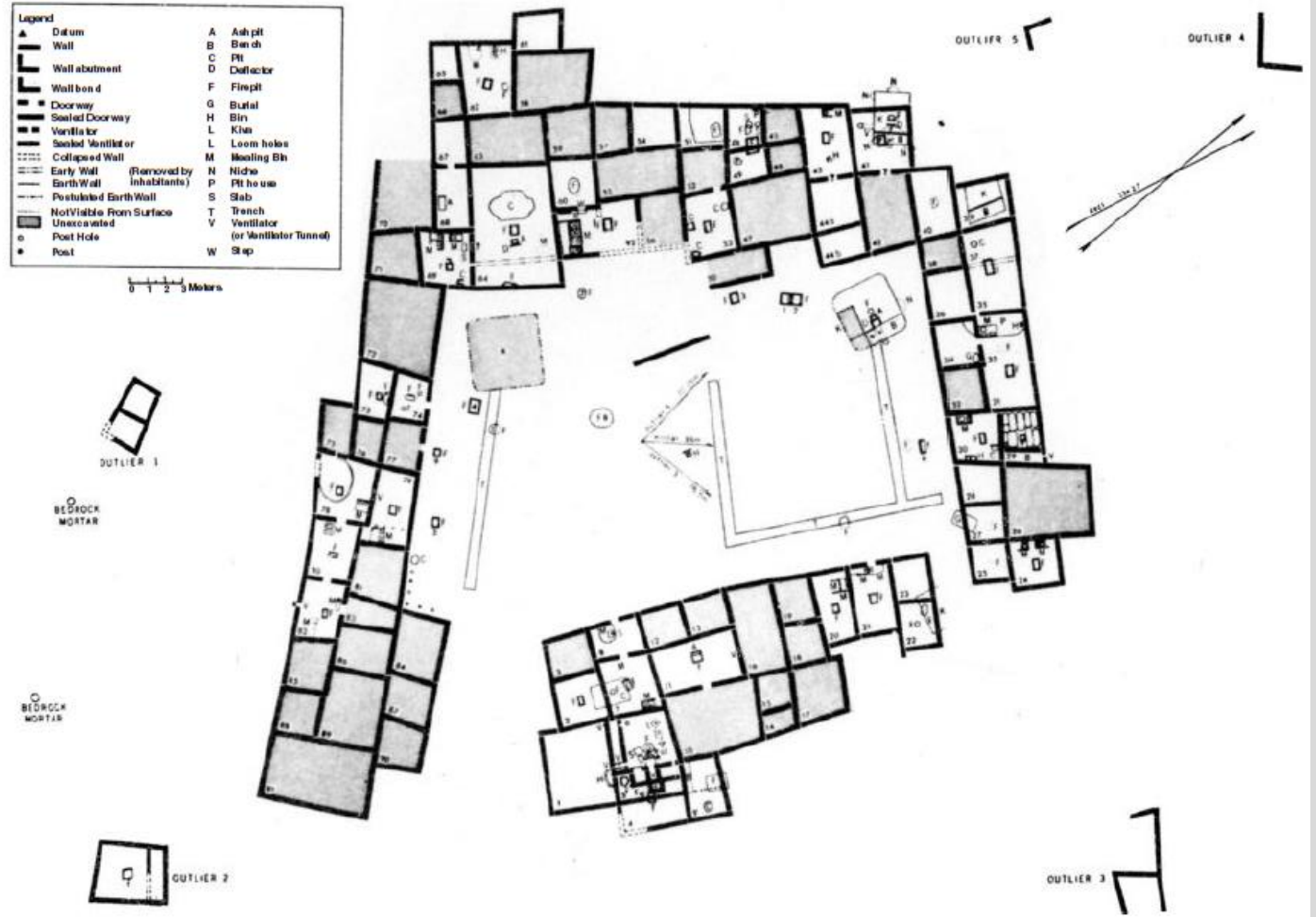
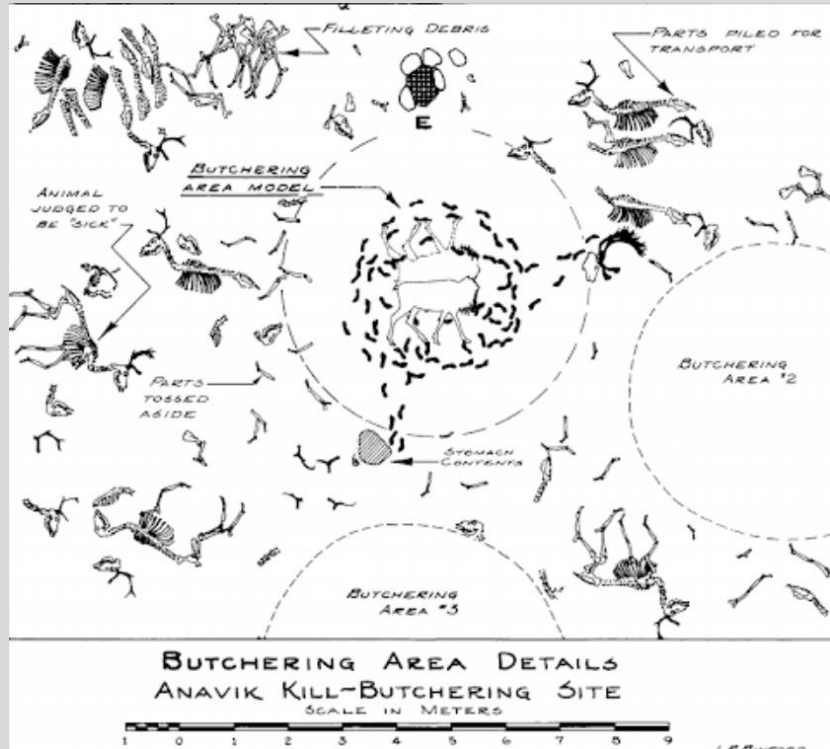

Figure 8.1 Sampling at Broken K Pueblo, J. N. Hill, 1968; shaded rooms were not excavated (J. N. Hill in S. R. and L. R. Binford, *New Perspectives in Archeology*, 1968)

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: ο 21^{ος} αι.

Μετα-διαδικαστική Αρχαιολογία (Postprocessual Archaeology):

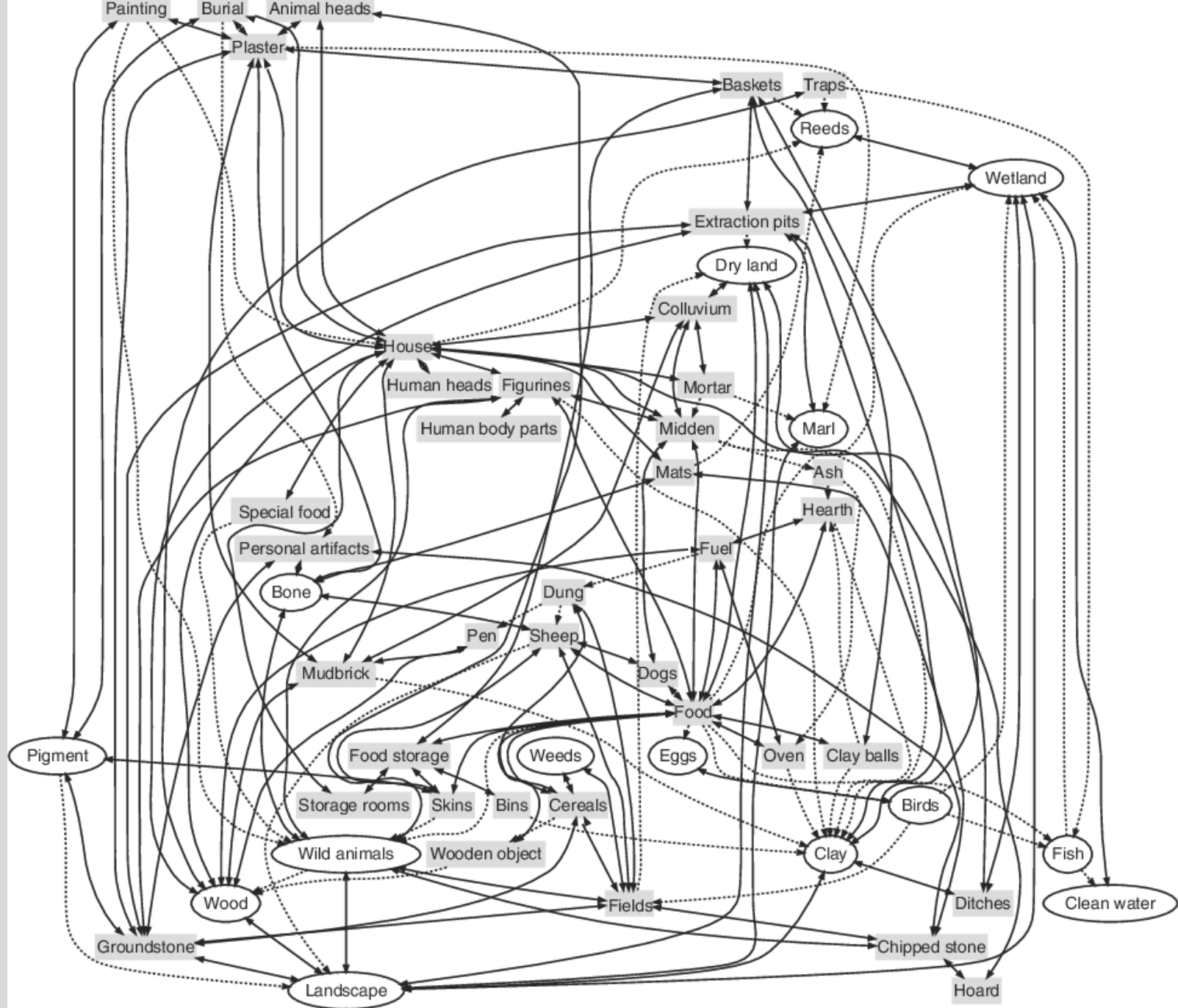
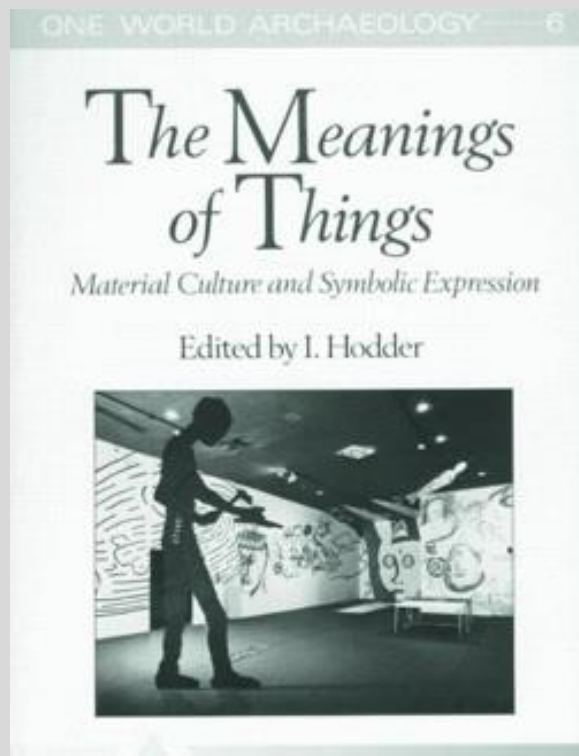
η μεταμοντέρνα θεώρηση του παρελθόντος

- **Αμφισβήτηση** της «αμεροληψίας» της Νέας Αρχαιολογίας/οι αρχαιολόγοι είναι **προκατειλημμένοι** από τις προσωπικές εμπειρίες και το **πολιτισμικό τους πλαίσιο**/συνεπώς, το πραγματικά επιστημονικό αρχαιολογικό έργο είναι **δύσκολο**
- Προθέσεις έχουν τα **δρώντα άτομα** και όχι οι κοινωνίες/έμφαση στο **ρόλο των υποκειμένων**, τα οποία δρουν **επιδραστικά** στη σχέση μεταξύ **συμπεριφοράς και υλικού πολιτισμού**
- Τα αντικείμενα του υλικού πολιτισμού αποτελούν **μαρτυρίες του παρελθόντος**, σώζονται ως **αποσπασματικές πληροφορίες και σπαράγματα** που συνυπάρχουν μαζί μας **στο παρόν**
- Τα **αντικείμενα** μπορούν να περιέχουν **διαφορετικά νοήματα/πολλαπλές αναγνώσεις και ερμηνείες**
- Η όποια **ερμηνεία** του υλικού πολιτισμού από κάθε αρχαιολόγο είναι **μία από τις πολλές**, αφού αυτή είναι **προϊόν παροντικών νοητικών επεξεργασιών**

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: ο 21^{ος} αι.

➤ **Ian Hodder:** ο πιο επιδραστικός θεωρητικός αρχαιολόγος των τελευταίων δεκαετιών

- **Reading the Past (1986):** εβληματικό βιβλίο, με τις βασικές θέσεις του I. Hodder για την αρχαιολογική σκέψη
- **Επιρροές** από διάφορα ρεύματα σκέψης των ανθρωπιστικών επιστημών, όπως ο **μαρξισμός, η κριτική θεωρία, ο φεμινισμός, η φαινομενολογία και η μετα-αποικιακή σκέψη**
- Ο υλικός πολιτισμός κάθε κοινωνίας έχει δημιουργηθεί με τη **διαπραγμάτευση νοημάτων/πρέπει, επομένως, να μελετηθεί με τα συγκείμενά του, αφού τα νοήματα έχουν προκύψει από σχέσεις και αλληλεξαρτήσεις ατόμων**
- Τα αντικείμενα του υλικού πολιτισμού είναι **δημιουργήματα ατόμων και όχι κοινωνικών συστημάτων**, δεν αντανακλούν παθητικά την κοινωνία/**ο υλικός πολιτισμός δημιουργεί την κοινωνία**
- Η **σχέση συμπεριφοράς-υλικού** πολιτισμού εξαρτάται από τη δράση των ατόμων **μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά και πολιτισμικά πλαίσια**
- **Υλικότητα και η αισθητηριακή διάσταση των αντικειμένων**

Entanglement theme early

Υλικός πολιτισμός και παρελθόν: σύνοψη

Τα αντικείμενα ως:

- **κειμήλια** αρχόντων και ηρώων, **έργα** ξωτικών, **προϊόντα** υπερφυσικών δυνάμεων
- στοιχεία **συλλογής, ταξινόμησης, μελέτης και έκθεσης** του οικείου παρελθόντος ή του παρελθόντος των άλλων
- μέσα **αναγνώρισης διαφορετικών πολιτισμών** του παρελθόντος
- τεκμήρια **εξέλιξης και προόδου**
- μέσα εντοπισμού **διάδοσης** πολιτισμικών στοιχείων
- αποδείξεις ύπαρξης πανάρχαιων **εθνικών ομάδων**
- στοιχεία **μελέτης της ζωής** των πολιτισμικών ομάδων του παρελθόντος
- **μέσα προσαρμογής** στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.
- **φορείς νοημάτων** των ατόμων που τα δημιουργούν

